

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.1.18>

REFLEKSJA FILOZOFICZNA JAKO KONSTRUKT ZARZĄDZANIA PROJEKTAMI NAUKOWO-EDUKACYJNYMI

Dmytro Vakalo

aspirant Katedry Filozofii Melitopolskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia Bohdana Chmielnickiego (Melitopol, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0001-5709-6320
e-mail: popravko_olga@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest określeniu istoty i roli refleksji filozoficznej jako konstrukt zarządzania naukowo-edukacyjnego, zdolnego do wzmocnienia nowoczesnej innowacyjnej naukowo-edukacyjnej działalności projektowej. Konceptualizacja i uzasadnienie teoretyczne realizowane są na podstawie krytycznej (filozoficzno-naukowej) analizy specyficznej rzeczywistości, przedstawionej w formach kategorięczno-logicznych. Synteza, uogólnienie i prezentacja instrumentalnych metod konwersji przedmiotu naukowego poznania jest przedstawiona w następujących działaniach badawczych i zmiennych: ustalono funkcjonalny potencjał filozofii do zarządzania naukowo-edukacyjnego projektu jak funkcjonalnie-ideologicznego (funkcja humanistyczna, społeczno-aksjologiczna, kulturalno-wychowawcza, objaśniająca lub pouczająco-eksplicacyjna), ogólnometodologicznej (funkcja konstrukcyjno-heurystyczna, koordynacyjna, syntezująca i logiczno-metodologiczna) i filozoficznej refleksji jak konceptualizacji, teoretyzacji i konstrukcji doskonalenia zarządzania projektami naukowo-edukacyjnymi. Wyniki działań badawczych są poparte refleksyjnymi procedurami porządku empirycznego (podmiotowości myślenia), które pośrednio dowodzą skuteczności wykorzystania refleksji filozoficznej przez kierownictwo naukowo-edukacyjne.

Słowa kluczowe: działalność informacyjno-refleksyjna, modelowanie koncepcyjne, zmiany światopoglądowe, analityka filozoficzna, funkcje filozofii, refleksja wartościowo-semantyczna.

PHILOSOPHICAL REFLECTION AS A CONSTRUCT OF MANAGEMENT OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL PROJECTS

Dmytro Vakalo

Postgraduate Student at the Department of Philosophy
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Melitopol, Zaporizhzhia, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-5709-6320
e-mail: popravko_olga@ukr.net

Abstract. The article is devoted to defining the essence and role of philosophical reflection as a construct of scientific and educational management, able to strengthen modern innovative scientific and educational project activities. Conceptualization and theoretical substantiation are carried out on the basis of critical (philosophical-scientific) analysis of specific reality, which is presented in categorical-logical forms. Synthesis, generalization and presentation of appropriate ways to transform the subject of scientific knowledge is presented in the following research and transformational actions: revealed the functional potential of philosophy for the management of scientific and educational design as functional-worldview (humanistic, socio-explanatory, cultural-educational, cultural-educational, cultural-educational), general methodological (constructive-heuristic, coordination, synthesizing and logical-methodological functions) and philosophical reflection as conceptualization, theorizing and construct of improving the management of scientific and educational projects. The results of research actions are confirmed by reflexive procedures of the empirical order (subjectivity of thinking), which indirectly prove the effectiveness of the use of philosophical reflection by scientific and educational management.

Key words: informative-reflective activity, conceptual modeling, worldview changes, philosophical analytics, functions of philosophy, value-semantic reflection.

ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ ЯК КОНСТРУКТ МЕНЕДЖМЕНТУ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ

Дмитро Вакало

аспірант кафедри філософії
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
(Мелітополь, Запорізька область, Україна)
ORCID ID: 0000-0001-5709-6320
e-mail: popravko_olga@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено визначенню сутності і ролі філософської рефлексії як конструкта науково-освітнього менеджменту, здатного підсилити сучасну інноваційну науково-освітню проектну діяльність. Концептуалізацію

та теоретичне обґрунтування здійснено на основі критичної (філософсько-наукової) аналітики специфічної реальності, що представлена у категоріально-логічних формах. Синтез, узагальнення і презентація доцільних способів перетворення предмета наукового пізнання представлена в дослідницьких і перетворювальних діях: розкрито функціональний потенціал філософії для менеджменту науково-освітнього проектування як функціонально-світоглядної (гуманістична, соціально-аксіологічна, культурно-виховна, пояснювальна або інформативно-експлікаційна функції), загальнометодологічної (конструктивно-евристична, координаційна, синтезувальна і логіко-методологічна функції) та філософської рефлексії як концептуалізації, теоретизації й конструкта вдосконалення менеджменту науково-освітніх проектів. Результати дослідницьких дій підтверджено рефлексивними процедурами емпіричного порядку (предметності мислення), які опосередковано доводять ефективність використання науково-освітнім менеджментом філософської рефлексії.

Ключові слова: інформативно-рефлексивна діяльність, концептуальне моделювання, світоглядні зміни, філософська аналітика, функції філософії, ціннісно-сміслова рефлексія.

Вступ. Сучасний розвиток людини і суспільства з усіма викликами і загрозами світу за допомогою гуманітарного знання, науки і освіти, безсумнівно, приведе до нових культурних форм забезпечення необхідного балансу в житті й культурі людини. Контури головних цінностей цього балансу проглядаються як культурний плюралізм, свобода особистості, етика природи, висока і відповідальна культура компромісу і консенсусу між суб'єктами багатобакторного розгортання культурного потенціалу людства. В умовах розвиненої інформаційної сфери створюються сприятливі передумови для кардинальних економічних, соціальних і духовних змін людини, суспільства і природи. Володіння інформацією формує у людини впевненість у тому, що вона вже багато чого знає, володіє досвідом, «інсайтом». Водночас для кожної цивілізованої людини іманентне знання становить маленьку частину потрібного для життя, оскільки її досвід «убудований» у широкий контекст досвіду і знань інших людей, в інший простір та час. Розвиток людини має бути «вдячним» не стільки особистісній оригінальності, скільки розумінню того, що вже зробили інші, зокрема у таких світоглядних формах, як філософія, наука і релігія. Використання культурного досвіду, розвиток усталених духовних цінностей людиномірною буття і науково-технічного прогресу не можна уявити без науково-освітнього знання, без його рефлексії і, відповідно, без ефективного менеджменту.

Сприймаючи беззаперечно той факт, що філософська рефлексія має бути реалізованою як конструкт філософії менеджменту науки, зокрема науково-освітніх проектів, треба мати на увазі, що поняття рефлексії має різні тлумачення, які не зовсім збігаються з її «справжнім» (із погляду філософії) потенціалом і функціональним призначенням. Цій проблемі присвячено багато досліджень, що націлюють на ефективність розробок, планування, реалізації моделі, процедур ініціювання, ведення й завершення проекту. Ще до початку нашого століття, спираючись на фундаментальні праці зарубіжних учених, які осмислювали явище технократизму та його вплив на освітній менеджмент (Т. Адорно, Ю. Габермас, М. Горкхаймер, Г. Маркузе, Х. Ленк, К. Хюбнер та ін.), дослідники висвітлювали введення в освітній процес різних інновацій, їх вплив на освітній процес і на види досліджень (теоретичне дослідження, дослідження-планування, дослідження-застосування, дослідження-дія) (Мескон, 1999). Аналіз робіт та експлікація підходів дають певні конструктивні настанови щодо прийняття управлінських рішень в організації і проведенні науково-освітніх досліджень. В обґрунтуванні методологічних засад ефективності сучасного соціально-освітнього менеджменту, його світоглядно-ціннісних вимірів багатьох дослідників (В. Воронкова (Воронкова, 2016), Ю. Габермас (Habermas, 1988), В. Крижко (Крижко, 2005), К. Мацусіта (Мацусіта, 2018), Н. Кочубей, М. Нестерова (Кочубей, Нестерова, 2017), І. Предборська (Предборська, 2017), К. Шваб (Schwab, 2020) та ін.) проглядається людино(ви)мірна орієнтація менеджменту та зростання ролі філософії менеджменту в освіті.

Водночас філософія науково-освітнього менеджменту не стала предметом ані фундаментальних, ані прикладних досліджень. Специфічні функції філософії (аналітична, рефлексивна, онтологічна, критична, інтегративна, соціальна, аксіологічна, гуманістична, праксеологічна), окрім гносеологічної та методологічної, не були залучені у повній мірі до управління проектами (нібито кожна з них не має значення в організації наукової діяльності та її результатах). Проблемна ситуація зумовила мету статті, що полягає у визначенні сутності і ролі філософської рефлексії як конструкта науково-освітнього менеджменту, здатного підсилити сучасну інноваційну науково-освітню проектну діяльність. Загальнонаукові методи дослідження (аналіз, синтез, теоретизація предмета, моделювання, змістові реконструкція й презентація результатів тощо) та специфічні філософські, що розгортають герменевтичний стандарт (інтерпретація, контекстуальність, діалогічний, діалектичний, феноменологічний методи), уможливили пізнавальну діяльність та певні результати.

Основна частина

1. Функціональний потенціал філософії для науково-освітнього менеджменту

Головним аспектом проблемності використання філософської рефлексії в науково-освітньому менеджменті є надзвичайно різноманітне тлумачення власне філософії, що існує дотепер і, відповідно, розповсюджується на її функції. Функції філософії часто пов'язують із проблемами, що концентруються навколо центрального філософського питання про людину, про мету її буття, що впливає на всі інші проблеми. Починаючи з Нового часу, роль філософії була зведена до пізнавально-методологічної функції, що продовжує домінувати в уявленнях деяких сучасних теоретиків і практиків. Проте відомо, що вона виконує світоглядні (гуманістична, соціально-аксіологічна, культурно-виховна, пояснювальна або інформативно-експлікаційна) та конструктивно-евристичну, координаційну, синтезувальну й логіко-рефлексивну функції. Кожна з них, особливо рефлексивна, повинна підсилити управління інноваційними проектами.

2. Філософська рефлексія як теоретизація творення науково-освітнього знання

Філософська рефлексія, будучи продуктом філософування, починаючи з епохи Відродження, посіла гідне місце в культурі мислення як джерело пізнання (Дж. Локк), як трансцендентальна рефлексія і здатність мислення (І. Кант), як абсолютна рефлексія і діалектична методологія пізнання (Г. Гегель), як феномен свідомості (Е. Гуссерль), як «продуцент» цінності істинності і буття людини. Сучасна філософія, характеризуючи рефлексію як співвідносність елементів мислення і дійсності, вважає рефлексію «стандартом наукової методології і модератором міждисциплінарного діалогу». Оскільки філософська рефлексія є рефлексією другого порядку, то вона має як емпіричний базис специфічні предметності різних типів свідомості, різні тематизації не власне реальності, а її відображення у світоглядних образних і категоріально-логічних формах. Саме тому філософська рефлексія у визначенні проблеми, мети і завдань дослідження не може не звертати увагу на стан суспільної свідомості, на ставлення людини до науки і знання, на «характер» необхідного нового знання, тобто, по-перше, філософська рефлексія, диференціюючи науку і філософію, вможливорює висновок про те, що наука становить основу всього виробництва, а філософія є засобом формування людини і протидії руйнівній експансії науково-технічного прогресу. На цей аспект звертають увагу багато вчених і відомих фундаторів гуманізації менеджменту (К. Мацусіта (Мацусіта, 2018), К. Шваб (Schwab, 2020) та ін.).

По-друге, аналіз праць зарубіжних дослідників (Д. Кемпбелл (Campbell, 2013), А. Гарзон (Garzon, 2018), Ю. Габермас (Habermas, 1988) та ін.) свідчить про значний потенціал філософської рефлексії, завдяки якій є можливість надати людині знання, яке відрізняється від знання нефілософських наук характером його творення і ціннісно-смісловим змістом: філософська рефлексія спрямована на аналітику пізнавальних результатів, способів їх отримання та прогнозних аспектів впливу на світоглядні настанови людини, які, власне, і є теоретичним предметом філософії як науки. Водночас кожна конкретна наука, як правило, має своїм завданням, на нашу думку, вивчення об'єкта без розгляду проблем пізнавальної діяльності суб'єкта, що не є продуктивним і доцільним в інноваційності й «корисності» результатів науки для людини.

По-третє, філософська рефлексія має внести у менеджмент проектів методологеми використання аксіологічного, антропологічного, комунікативно-діалогічного, феноменологічного, праксеологічного підходів на предмет їх відповідності комплементарному (доповнювальному) принципу дослідження і діяльності. У цьому контексті рефлексія вимагає когнітивної (за формою) і ціннісно-сміислової (за суттю) відповідальності гуманітаріїв за розуміння інтересів, цінностей людини та її світогляду.

3. Світоглядні зміни у рефлексії менеджменту наукових проектів

Вирішення наукових проблем не може не залежати від контекстуальних змін, до яких слід зарахувати світоглядні зміни свідомості людини і суспільства. Ці зміни більшість дослідників пов'язують із поширенням культури постмодерну і after постмодерну. Вони виявилися у відмові від логоцентризму, від визнання переваги теорії над практикою, у відмові від метафізичного мислення та у лінгвістичному повороті (Мацусіта, 2018), що зумовлює спрямованість проектів на перегляд дослідницьких пріоритетів. У цьому сенсі виникає гостра потреба у філософській рефлексії раціональності, зв'язку науки з практикою, індивідуальної інтерпретації подій світу та осмислення значущості нового наукового знання для суспільства і людини.

1. Філософська рефлексія щодо світоглядних змін застерігає науковців від певних негативних наслідків дослідження, що зумовлені впливом «нового» мислення, що, поступаючись недовір'ю ідеям, концепціям, принципам, абсолютним істинам, спрямовує усвідомлення і розуміння об'єктивної реальності в індивідуальну інтерпретацію картини дійсності. Семантично диференційована інтерпретація в умовах відсутності універсальних предметних кодів сприйняття світу може привести суспільну свідомість до розломного непорозуміння.

2. Значні суперечності, про які слід знати науковцям, породжуються відмовою від логоцентризму (скоріше, на нашу думку, від європейської традиції наукової раціональності), а також від визнання пріоритету теорії стосовно практики. Певні раціональні конструкти, що характеризують функціональне поле науки, нове об'єктивне знання, «створене» аналізом, систематизацією численних фактів реального (конкретного) світу, установлення закономірностей, формулюванням законів, надають правила, які у такій світоглядній системі стають не настільки значущими для людини. Сам по собі цей принцип є цілком логічним, але в реальності він часто є виявом «інструментального розуму». Процес об'єктивації дійсності у такий спосіб стає відносним і залежним від рівня культури людини, її індивідуального світогляду та ціннісних побудов соціального буття народів. Отже, мислення і думка як його результат у полікультурному суспільстві весь час будуть поглинені в царину різних значень і, на жаль, дуже рідко в царину смислів.

3. Наступна можлива колізія для науковця може бути пов'язана з розумінням ролі практики, яка у культурній парадигмі постмодерну постає більш значущою, ніж теорія. Аналіз сучасних культурних, зокрема мовно-культурних практик, свідчить про низку явищ, що, на нашу думку, не повністю відповідають «культурному коду» і дещо порушують баланс культурних цінностей. Практики «вільної інтерпретації» породжують симулякри (від лат. simulacrum – подібність, копія копії) – термін філософії постмодерну, що означає засіб фіксації досвіду поза категоріально-понятійним тезаурусом, трансгресію, перформанси, бріколажі тощо (Бодрийяр, 2015). Справжній зміст приховується за формою й ускладнює процес не тільки пізнання, а й реальної діяльності. Більше того, на нашу думку, наука функціонально починає перетворюватися у соціальну агенцію «обслуговування конкретних ситуацій».

4. Рефлексія як конструкт концептуального моделювання

Спробуємо довести конструктивність філософської рефлексії у визначенні проблематизації наукового дослідження (дисертації) здобувачами третього рівня вищої освіти (доктор філософії), які були для виявлення результатів поділені на 2 групи: усі аспіранти опрацювали науково-методологічний матеріал щодо визначення актуальності, мети і завдань власної роботи, а другій групі додатково була надана коротка

довідка про рефлексивну функцію філософії: – перетворення неявних припущень, латентних комплексів в очевидний предмет дослідження; – експлікацію загальних ідей, мотивів, прагнень, ініціатив, що зумовлюють унікальні (культурні) або універсальні (цивілізаційні) принципи, а також форми організації й реалізації суспільно-історичної діяльності; – усвідомлення власного ставлення до способів формування уявлень про об'єкт і предмет проекту тощо.

Аналіз виконаного завдання та його усна презентація засвідчили загальні позиції, що висвітлили ті параметри, навколо яких центрується наукова проблема: реальні складності життя людини у тій чи іншій сфері, які не задовольняються наявним рівнем наукових знань; певні раціональні конструкти, функції і процедури дослідницької діяльності, які не надають ефективного наукового результату; несприятливі умови використання наукових знань та потенціалу і можливостей науковців та інші ознаки об'єктивних і суб'єктивних складностей, зокрема й епістемологічна обмеженість у практичному використанні наукових результатів.

Другій групі була надана додаткова інформація, пов'язана з аналізом не тільки руху і сутності речей, а й способів духовного виробництва (ідей, концепцій, стратегій тощо). Тому вона на основі процедури поглибленої метадіяльності (філософської рефлексії) продемонструвала певний вихід за межі очевидного і доповнила проблематизацію такими процедурами: аналізом передумов і засад наукового пізнання конкретного питання; осмисленням способів, інструментарію пізнавальної діяльності (можливості і межі); відмежуванням предмета дослідження від суміжних наук; оцінкою рівня розвитку і перспектив конкретної науки тощо.

Наукова комунікація (тренінг-семінар) другої групи також продемонструвала певні додаткові конструкти філософії проектно-наукового менеджменту: пошук способів зростання наукового знання, включення відомого знання в інший контекст, перетворення недоведеного чи неявного знання в явне, відмову від безумовних евристичних цінностей тощо. Була підтверджена думка філософів (Кочубей, Нестерова, 2017) щодо необхідності використання потенціалу інформативно-екзистенціальної взаємодії суб'єктів різних культур (діалогу) для досягнення ціннісно-смыслового переживання Іншого як своєї можливості та інтеракції (неперервний діалог), як засобу «трансляції» культурних норм.

Висновки. У статті висвітлено головний аспект проблемності використання філософської рефлексії в науково-освітньому менеджменті, що полягає у не досить коректному тлумаченні філософії та її функцій, зокрема й рефлексивної. Експлікація філософської рефлексії як теоретизації творення науково-освітнього знання визначила її роль як стандарту наукової методології і «модератора міждисциплінарного діалогу». Доведено, що у контексті світоглядних змін вона застерігає науковців від певних негативних наслідків дослідження, що зумовлені впливом «нового» наукового менеджменту раціональності, зв'язку науки з практикою, індивідуальної інтерпретації подій світу та осмислення значущості нового наукового знання для суспільства і людини. Використання рефлексивної функції у презентації науково-освітнього проекту емпірично підтвердило значення філософсько-критичних процедур науково-освітнього менеджменту у відкритті нових горизонтів розуміння суцього, контурів і тенденцій розвитку світу.

Список використаних джерел:

1. Campbell T. & Oh P. & Neilson D. Reification of five types of modeling pedagogies with model-based inquiry (MBI) modules for high school science classrooms. *Approaches and Strategies in Next Generation Science Learning* / M. Khine & I. Saleh (Eds.). Hershey, Pennsylvania : IGI Global, 2013. P. 106–126. DOI: 10.4018/978-1-4666-2809-0.ch006
2. Garzon Andres & Mu Derly. Impact of pedagogical reflection in the teaching practicum from Caquetá practitioners' perspective: a literature review. *Educación y Humanismo*. 2018. P. 57–73. DOI: 10.17081/eduhum.20.35.2658.
3. Habermas J. Die Einheit der Vernunft in der Vielfalt ihrer Stimmen. *Nachmetaphysisches Denken*. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1988. S. 153–186.
4. Schwab K. World Economic Forum – a meeting of state leaders, representatives of international organizations and business. Davos, 2020. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/forum-davose-2020-glavnoe-1579530332.html>
5. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляции. Москва : Издательский дом «ПООТУМ». 2015. 240 с. URL: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/postmodernizm/bodrijjar_zh_simuljakry_i_simuljaccii_2015/54-1-0-5307
6. Воронкова В.Г. Концептуалізація інформаційно-комунікативного менеджменту в контексті нелінійно-синергетичної методології. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2016. № 66. С. 13–25.
7. Кочубей Н.В., Нестерова М.О. (ред.). Людина в складному світі. *Збірник наукових праць*. Суми : Університетська книга. 2017. 359 с.
8. Крижко В.В., Мамаєва І.О. Аксіологічний потенціал державного управління освітою. Київ : Освіта України, 2005. 224 с.
9. Маусита К. Философия менеджмента. Москва : Альпина Паблишер. 2018. 188 с.
10. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. Москва : Наука, 1999. 800 с.
11. Предборська І.М. Континентальна педагогіка очима учасників симпозиуму CEUPES. *Філософія освіти*. 2017. № 1 (20). С. 304–311.
12. Троїцька О. М. Діалог і толерантність у культурно-освітньому просторі вищої школи : монографія. Мелітополь : Вид-во МДПУ імені Б. Хмельницького, 2016. 312 с.

References:

1. Campbell, T., Oh, P.S., & Neilson, D. (2013). Reification of five types of modeling pedagogies with model-based inquiry (MBI) modules for high school science classrooms. In M.S. Khine & I. M. Saleh (Eds.), *Approaches and Strategies in Next Generation Science Learning*. Hershey, Pennsylvania: IGI Global. P. 106–126. DOI: 10.4018/978-1-4666-2809-0.ch006

2. Garzon, Andres & Mu, Derly. (2018). Impact of pedagogical reflection in the teaching practicum from Caquetá practitioners' perspective: a literature review. *Educación y Humanismo*. 20. 57–73. DOI: 10.17081/eduhum.20.35.2658.
3. Habermas, J. (1988). Die Einheit der Vernunft in der Vielfalt ihrer Stimmen. *Nachmetaphysisches Denken*. Frankfurt am Main: Suhrkamp. S. 153–186.
4. Schwab, K. (2020). World Economic Forum – a meeting of state leaders, representatives of international organizations and business. Davos, 2020. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/forum-davose-2020-glavnoe-1579530332.html>
5. Bodriiia, Zh. (2015). Simuliakry i simuliacii [Simulacra and simulations]. M. Izdatelskii dom «POSTUM». URL: https://platon.net/load/knigi_po_filosofii/postmodernizm/bodriiia_zh_simuljakry_i_simuljacii_2015/54-1-0-5307 [in Russian].
6. Voronkova, V.H. (2016). Kontseptualizatsiia informatsiino-komunikatyvnoho menedzhmentu v konteksti neliniino-synerhetychnoi metodolohii [Conceptualization of information and communication management in the context of nonlinear synergetic methodology]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA*. № 66. S. 13–25 [in Ukrainian].
7. Kochubei, N.V., Nesterovoi, M.O. (Eds.) (2017). Liudyna v skladnomu sviti [Man in a complex world] *Zbirnyk naukovykh prats*. Sumy : Universytetska knyha. 2017. 359 s. [in Ukrainian].
8. Kryzhko, V.V., Mamaieva, I.O. (2005). Aksiolohichniy potentsial derzhavnogo upravlinnia osvitoiu [Аксиологічний потенціал державного управління освітою]. К. : Osvita Ukrainy. 224. S. 126–127 [in Ukrainian].
9. Matcusha, K. (2018). Filosofiia menedzhmenta. [Philosophy of management]. Alpina Publisher, 2018. 188 s. [in Russian].
10. Meskon, M.Kh., Albert M. Khedouri, F. (1999). Osnovy menedzhmeta. [Management Basics]. M. : Nauka. 800 s. [in Russian].
11. Predborska, I.M. (2017). Kontynentalna pedahohika ochyma uchasnykiv sympoziumu CEUPES [Continental education of participants in the CEUPES symposium] (17-18 zhovtnia 2016 roku). *Filosofiia osvity. Philosophy of Education*. 2017. № 1 (20). S. 304–311. [in Ukrainian].
12. Troitska, O.M. (2016). Dialoh i tolerantnist u kulturno-osvitnomu prostori vyshchoi shkoly [Dialogue and tolerance in the cultural and educational space of higher education]. Melitopol : Vyd-vo MDPU imeni B. Khmelnytskoho [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.1.19>

**ARTYSTYCZNA RECEPCJA IDEI ANTYKOLONIALNYCH W TRAKTACIE
FILOZOFICZNO-RELIGIJNYM „KSIĘGA BYTU NARODU UKRAIŃSKIEGO”
M. KOSTOMAROWA**

Yuliia Velychkovska

Słoweczne, obwód żytomierski, Ukraina

ORCID ID: 0000-0003-4560-6447

e-mail: y.velychkovska@ukr.net

Adnotacja. Artykuł bada cechy prezentacji idei antykolonialnych w traktacie filozoficzno-religijnym „Księga Bytu Narodu Ukraińskiego” M. Kostomarowa w oświetleniu artystycznym. Zadaniem badania jest zidentyfikowanie związku między artystycznie zabarwionym słownictwem a treścią ideową dzieła. W procesie analizy traktatu filozoficzno-religijnego stosowano ogólne naukowe metody analizy, syntezy, obserwacji, doboru i systematyzacji materiału. Podejścia historyczno-literackie, problemowo-tematyczne i filozoficzne przyczyniły się do zbadania związku słownictwa artystycznego i obrotów mowy z ideami antykolonialnymi. W wyniku badań odkryto użycie tropów takich jak metafora, metonimia, epitet, porównanie, personifikacja, mających na celu podkreślenie problemów kolonialnych i odnowienie mitu sarmackiego. Udowodniono, że użycie wulgaryzmów, aforyzmów i biblizmów w kontekst traktatu filozoficzno-religijnego przyczyniło się do odzwierciedlenia filozoficznej treści dzieła. Rozważono związek stylów barokowych, klasycznych i romantycznych w tworzeniu idei ukraińskiego odrodzenia narodowego.

Słowa kluczowe: koncepcja historiozoficzna, Pismo Święte, kronika, biblizmy, wulgaryzmy, obraz metonimiczny.

**ARTISTIC RECEPTION OF ANTICOLONIAL IDEAS IN THE PHILOSOPHICAL-
RELIGIOUS TREATISE “BOOK OF THE GENESIS OF THE UKRAINIAN PEOPLE”
BY M. KOSTOMAROV**

Yuliia Velychkovska

Słoweczne, Żytomyr region, Ukraine

ORCID ID: 0000-0003-4560-6447

e-mail: y.velychkovska@ukr.net

Abstract. The article investigates the peculiarities of the presentation of anti-colonial ideas in the philosophical and religious treatise “Book of the genesis of the Ukrainian People” by M. Kostomarov in artistic light. The identify